

AFTER THE CRACK

भाग दुसरा

उंबरठा 5

भगेनंतर

काही शब्दप्रयोग आपण सहजपणे वापरतो.

"मला पुनर्जन्म झाल्यासारखे वाटते."

"मी पुन्हा सुरुवात केली आहे."

"ते एक नवे आयुष्य होते."

सहसा ती रूपके असतात.

बोलण्याच्या पद्धती.

एखादा बदल वर्णन करण्याचे देखणे मार्ग.

मग असे काही क्षण येतात जेव्हा ते शब्द प्रतीकात्मक राहत नाहीत.

आणि अक्षरशः खरे होतात.

बराच काळ मी आयुष्याची कल्पना एका सलग रेषेसारखी केली होती.

चढ-उतारांसह.

वेग वाढण्या-कमी होण्यासह.

यश आणि अडचणींसह.

पण नेहमी तीच रेषा.

नेहमी तोच प्रवास.

मग तो दिवस आला जेव्हा मला समजले की शरीर न मरताही एखादे आयुष्य खंडित होऊ शकते.

जगाकडे पाहण्याची दृष्टी खंडित होऊ शकते.

एक ओळख.

एक खात्री.

एक प्रकल्प.

स्वतःची एक प्रतिमा.

आणि जेव्हा असे घडते, तेव्हा पलीकडून बाहेर येणारी व्यक्ती आत शिरलेल्या व्यक्तीसारखी कधीच हुबेहूब नसते.

सुरुवातीला माणूस प्रतिकार करण्याचा प्रयत्न करतो.

जे वाचवता येईल ते वाचवण्याचा प्रयत्न करतो.

दुरुस्त करण्याचा.

पुन्हा उभारण्याचा.

पूर्वस्थितीत परतण्याचा.

ही नैसर्गिक प्रतिक्रिया आहे.

मीही तेच केले.

मला सलगता परत मिळवायची होती.

जे तुटले होते ते पुन्हा जोडायचे होते.

आधीसारखे व्हायचे होते.

मग मला स्वीकारायला कठीण अशी एक गोष्ट समजली.

ते "आधी" आता अस्तित्वात नव्हते.

आणि त्याच्या मागे धावणे व्यर्थ होते.

हा आयुष्यातल्या सर्वात महाग धड्यांपैकी एक आहे.

कारण त्यासाठी एक छोटा शोक करावा लागतो.

आपण जे होतो त्याचा शोक.

आपण गमावलेल्या माणसांबद्दल आपण अनेकदा बोलतो.

आपण गमावलेल्या ओळखींबद्दल कितीतरी कमी.

आणि तरीही त्यांचेही अंत्यसंस्कार व्हायला हवेत.

एक क्षण असा येतो जेव्हा तुम्ही पूर्वी होतात तो मुलगा राहत नाही.

पूर्वी होतात तो व्यावसायिक.

पूर्वी होतात तो पुरुष.

पूर्वी होतात ती स्त्री.

एक क्षण असा येतो जेव्हा आपले एक रूप आपले काम पूर्ण करते.

आणि दुसऱ्या कशाला तरी जागा करून देते.

त्या ऋतूतून मी गेलो तेव्हा मला ते लगेच जाणवले नाही.

मला वाटले ते एक संकट आहे.

एक कंस.

एक अपघात.

नंतरच मला समजले की मी एका परिवर्तनातून जात होतो.

फरक प्रचंड आहे.

संकट ही अशी गोष्ट असते जी संपावी असे तुम्हाला वाटते.

परिवर्तन ही अशी गोष्ट असते जी तुम्हाला कायमचे बदलते.

मला एक काळ आठवतो जेव्हा प्रत्येक खात्री जणू अधांतरी लटकत होती.

जुनी उत्तरे आता चालत नव्हती.

जुनी साधने अपुरी वाटत होती.

काही उद्दिष्टांचाही अर्थ हरवला होता.

ती एक अस्वस्थ करणारी भावना होती.

ओळखीच्या प्रदेशात चालत असताना सगळ्या रस्त्यांनी दिशा बदलली आहे असे लक्षात यावे तशी.

काही काळ मी जुने नकाशे वापरून दिशा शोधण्याचा प्रयत्न केला.

त्याचा उपयोग झाला नाही.

कारण मी बदललो होतो.

नकाशे चुकीचे नव्हते.

ते कालबाह्य झाले होते.

मोठ्या संक्रमणांत असेच घडते.

अडचणी फक्त बदलणाऱ्या जगामुळे येत नाहीत.

त्या येतात कारण आपण त्याचा अर्थ भूतकाळातल्या डोळ्यांनी लावत राहतो.

मग, हळूहळू, काहीतरी पुन्हा जुळू लागते.

ते एका दिवसात घडत नाही.

एका आठवड्यात घडत नाही.

ते शेकडो लहान जुळवण्यांतून घडते.

नव्या जाणिवांतून.

नव्या प्राधान्यांतून.

नव्या प्रश्नांतून.

एका सकाळी तुम्ही जागे होता आणि लक्षात येते की तुम्ही वास्तवाकडे वेगळ्या प्रकारे पाहत आहात.

त्याच गोष्टी.

वेगळ्या डोळ्यांनी.

तेव्हाच मला पुनर्जन्माचा खरा अर्थ समजू लागला.

तो पुन्हा तरुण होण्यात नसतो.

वेदना नाहीशी करण्यात नसतो.

चुका पुसून टाकण्यात नसतो.

तो घडून गेलेल्या प्रत्येक गोष्टीशी एक नवे नाते निर्माण करण्यात असतो.

जखमांशी.

भीतींशी.

हानींशी.

संधींशी.

काळाशीच.

दुसरे आयुष्य पहिल्याला नाकारण्यातून जन्माला येत नाही.

ते पहिल्याला सामावून घेण्यातून जन्माला येते.

तुम्ही जे काही होतात ते सगळे अस्तित्वात राहते.

पण ते आता वर्तमानावर राज्य करत नाही.

ते अनुभव बनते.

स्मृती बनते.

उभारणीचे साहित्य बनते.

अनेक माणसे पुनर्जन्माची कल्पना एखाद्या भव्य घटनेसारखी करतात.

मी तो वेगळ्या प्रकारे अनुभवला.

एका संथ पुनर्जन्मासारखा.

एका वेळी एक वीट.

एका वेळी एक विचार.

एका वेळी एक निर्णय.

अनेकदा शांततेत.

अनेकदा प्रेक्षकांशिवाय.

अनेकदा काय घडत आहे हे कोणाच्याही लक्षात न येता.

आणि तरीही ते घडत होते.

गोष्टींच्या खोलवर.

काळ जात गेला तसतसे मी इतर माणसांकडे वेगळ्या नजरेने पाहू लागलो.

मला समजले की जवळजवळ प्रत्येक जण एकापेक्षा जास्त आयुष्ये जगत असतो.

जैविक अर्थाने एकापेक्षा जास्त अस्तित्वे असे नव्हे.

तर एकापेक्षा जास्त आतली प्रकरणे.

एकापेक्षा जास्त ओळखी.

एकापेक्षा जास्त परिवर्तने.

आपण एखादा चेहरा पाहतो आणि सलगतेची कल्पना करतो.

पण त्या चेहऱ्यामागे त्याच व्यक्तीची पाच, दहा, वीस वेगवेगळीं रूपे असू शकतात.

सगळी खरी.

सगळी तगून राहिलेली.

सगळी आवश्यक.

कदाचित म्हणूनच वयाबरोबर करुणा अधिक महत्त्वाची होते.

कारण आपण इतरांच्या अदृश्य लढायांचा आदर करायला शिकतो.

आपल्याला समजते की कोणीही फक्त जसा दिसतो तसाच नसतो.

प्रत्येक जण आपल्या आत कोसळण्यांची आणि पुनर्जन्मांची एक कथा घेऊन चालतो.

हानींची आणि पुनर्जन्मांची.

प्रतीकात्मक मृत्यूंची आणि नव्या सुरुवातींची.

मागे वळून पाहताना मी त्या काळाचे उदात्तीकरण करत नाही.

तो पुन्हा जगावा अशी माझी इच्छा नाही.

तो कठीण होता.

गोंधळलेला.

कधी कधी वेदनादायक.

पण मी त्याचे मोल ओळखतो.

कारण त्या परिवर्तनातून असा कोणीतरी जन्माला आला जो आधी अस्तित्वात नव्हता.

अधिक जागरूक कोणीतरी.

अधिक सावध.

अधिक मानवी.

कदाचित कमी खात्री असलेला.

पण कितीतरी अधिक खरा.

आणि महत्त्वाचा भाग हाच आहे.

रस्त्याच्या शेवटी, चाललेल्या वाटेकडे पाहताना, मला एकच आयुष्य दिसत नाही.

मला निदान दोन दिसतात.

पहिले अपेक्षांवर उभारलेले.

दुसरे समजुतीवर उभारलेले.

पहिले करण्यावर केंद्रित.

दुसरे असण्याकडे अधिक लक्ष देणारे.

पहिले आपल्याला सगळे माहीत आहे अशी खात्री असलेले.

दुसरे ऐकून घ्यायला तयार असलेले.

म्हणूनच दुसऱ्या आयुष्याबद्दल बोलण्यात कोणतीही अतिशयोक्ती नाही.

ते काव्यात्मक वाक्य नाही.

ते रूपक नाही.

ती वस्तुस्थितीची नोंद आहे.

कारण असे काही क्षण असतात जेव्हा आपण फक्त दिशा बदलत नाही.

आपण अस्तित्वच बदलतो.

आणि जेव्हा ते खरोखर घडते, तेव्हा दुसरे आयुष्य हे रूपक नसते.

पहिल्याने शिकवता येईल ते सगळे शिकवून झाल्यानंतर जे उरते, ते असते.